

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN SURIYELİ MÜLTECİLER POLİTİKASI: BAŞARI MI FİYASKO MU?

PROF. DR. KEMAL İNAT

Öğretim Üyesi SAKARYA ÜNİ.

“

AB ülkeleri özellikle de Almanya, Fransa, Hollanda ve İsveç, Suriyeli mültecilerin sığınmayı hedeflediği ülkelerin başında geliyor. Dünyanın diğer ülkelere insan hakları konusunda ders verme konusunda en ön sıralarda yer alan Avrupa ülkelerinin Suriyeli mültecilerin bu istekleri konusunda nasıl bir tavır takındıkları ise bu yazının ana konusunu oluşturuyor.

”

Dünyada yerini-yurdunu terk etmek zorunda kalan insan sayısı 2020 yılında 80 milyonu aştı. İnsanlığın karşı karşıya olduğu bu devasa problem konusunda Suriyeli mülteciler ile Avrupa Birliği'nin (AB) yolları kaçınılmaz olarak kesişiyor. AB ülkeleri özellikle de Almanya, Fransa, Hollanda ve İsveç, Suriyeli mültecilerin sığınmayı hedeflediği ülkelerin başında geliyor. Dünyanın diğer ülkelerine insan hakları konusunda ders verme konusunda en ön sıralarda yer

alan Avrupa ülkelerinin Suriyeli mültecilerin bu istekleri konusunda nasıl bir tavır takındıkları ise bu yazının ana konusunu oluşturuyor.

Öncelikle yazının başlığındaki soruda öne çıkan "başarı" kelimesinin göreceli bir kavramı ifade ettiğinin altını çizmek gerekir. AB'nin, Suriyeli mül-

teciler konusundaki politikasının başarılı olup olmadığı sorusuna birçok faktör göz önünde bulundurularak "kime ve neye göre" gibi yeni sorular da hesaba katılarak çok farklı cevaplar verilebilir. AB'nin de temsil ettiğini iddia et-

tiği evrensel insani değerler açısından bakıldığında bu soruya vereilecek cevap ise açıktır: AB'nin Suriyeli mültecilere yönelik politikası tam bir fiyaskodur.

AVRUPA'DAKİ GÖÇMEN KARŞITI ÇEVRELER VE ETKİLERİ

Ama Avrupa ülkelerinde yükseliş trendinde olan aşırı sağcı ve yabancı düşmanı çevreler açısından bakıldığında, Suriyeli mültecilerin AB ülkelerine ulaşmasını ve mülteci statüsü elde etmesini engelleme konusunda büyük ölçüde etkili olan AB politikasının "başarılı" olduğu söylenebilir. Her ne kadar bu yabancı düşmanı çevreler, meseleyi siyasette suistimal etmeye devam etmek istedikleri için çok fazla dillendirmeseler de AB'nin

sert politikaları sayesinde birlik üyesi ülkelere ulaşmayı başaran Suriyeli mültecilerin sayısının Türkiye gibi ülkelere göre çok az olmasından memnun olduklarını ifade etmek mümkündür.

“

AB'nin Suriyeli mültecilere yönelik olarak bugüne kadar izlediği politika; mültecileri Avrupa'dan uzak tutmak hedefine sahip kesimler için başarı, aşırı sağcılar iktidardan uzak tutmak isteyen kesimler için kısmi başarı, meseleye insani boyutuyla bakanlar ve AB'nin üzerine inşa edildiği değerleri savunanlar açısından başarısızlıktır.

”

AB ülkelerinde merkezi temsil eden siyasetçiler açısından ise AB'nin Suriyeli mülteciler politikası hem başarı hem de başarısızlık hikâyesidir. Mülteci karşıtlığı üzerinden popülist siyaset yapan aşırı sağcıların yakaladıkları dalgayla iktidara gelmesini, bazı istisnalar dışında engelleyebilmiş olmaları Avrupa'daki merkez sağ ve merkez sol siyasi partiler için bir başarı göstergesi olarak okunabilir. Ancak bunu sağlayabilmek için çoğunlukla kendi değerlerinden taviz verip aşırı sağcı partilerin mülteci ve yabancı düşmanı argümanlarına savrulmaları hem kendi kimlikleri hem de Avrupa'nın geleceği açısından büyük risklere işaret etmektedir. Korunmaya muhtaç mültecilerin yüzüne kapıları kapatmaları, onları Ege ve Akdeniz'in

sularında boğulmaya terk etmeleri ve Yunan askerlerince sınırdan öldürülmelerini seyretmeleri AB ülkelerinin insan hakları konusunda artık dünyaya söyleyecek sözü olmadığını açık göstergesidir.

Özet olarak, AB'nin Suriyeli mültecilere yönelik olarak bugüne kadar izlediği politika; mültecileri Avrupa'dan uzak tutmak hedefine sahip kesimler için başarı, aşırı sağcılar iktidardan uzak tutmak isteyen kesimler için kısmi başarı, meseleye insani boyutuyla bakanlar ve AB'nin üzerine inşa edildiği değerleri savunanlar açısından başarısızlıktır. Eğer Avrupalı liderler, mülteciler konusundaki uluslararası hukuk ilkelerini ve AB'nin gerek mülteciler gerekse genel olarak insan hakları konusundaki düzenlemelerini önemsiyorlarsa Su-

riyeli mülteciler konusundaki politikalarını hızlı bir şekilde değiştirmeleri gerekiyor.

AB'NİN BAŞARISIZ MÜLTECİ POLİTİKASININ BOYUTLARI

AB'nin Suriyeli mülteciler politikasının başarısız olmasının nedenleri incelendiğinde, böyle bir sonuca yol açan dört ana husus göze çarpmaktadır. Her şeyden önce, Suriyeli mülteci sorunu konusunda ortak politika geliştirme konusunda AB ülkelerinin ciddi bir başarısızlığı söz konusudur. 2015 yılında özellikle Balkan rotası üzerinden Avrupa içlerine doğru kitlesel bir sığınmacı dalgası söz konusu olduğunda, Almanya, Avusturya ve Fransa gibi AB ülkelerinin şoka girerek rasyonel bir politika geliştirmekten uzak bir tavır içerisinde oldukları görüldü. Sayıları 1 milyonu aşan ve Suriyeli savaş mültecilerine başka ülkelerden ekonomik mültecilerin de eklendiği bu büyük dalga karşısında her AB ülkesinden farklı sesler yükseldiğine hatta aynı AB ülkesinden değişik zamanlarda farklı öneriler geldiğine şahit olduk. Macaristan gibi ülkelerin, mültecileri AB sınırlarına sokmama politikası başarısız olup sığınmacıların büyük bölümü Avusturya sınırına dayanınca kamuoyunun baskısıyla önce Avusturya sonra da Almanya kapıları açmak zorunda kaldı ve yaklaşık 1 milyon sığınmacı Almanya'ya ulaştı. Ancak Almanya Başbakanı Angela Merkel mültecilere kapıları açtığı için iç siyasette ağır eleştirilere maruz kalınca bir yandan mültecilere karşı Avrupa sınırlarının sağlatılması politikasına geri dönülürken diğer

yandan gelmiş olan mültecilerin yükünün AB ülkelerine adil şekilde dağıtılması sağlanmaya çalışıldı. Fakat bu amaçla AB çatısı altında oluşturulan kotalara Macaristan, Polonya ve Çekya gibi ülkelerin itiraz etmeleri nedeniyle bu alanda da ortak hareket edilmesi mümkün olmadı. Türkiye, çok sınırlı imkânlarıyla 3,5 milyon Suriyeli sığınmacıya ev sahipliği yaparken AB'nin çok geniş imkanlarıyla 1 milyon kadar mülteciyi barındırma konusunda yaşadığı kaos, Avrupa ülkelerinde aşırı sağın hızla yükselmesinin ana nedenlerinden biridir.

Mülteci hakları ve genel olarak insan haklarının korunması konusunda dünyada öne çıkan ülkeler arasında sayılmakla övünen AB ülkeleri, Suriye kaynaklı mülteci dalgası karşısında yaşadıkları şok üzerine mültecilerin kabul edilip korunmasına değil, AB sınırlarından uzak tutulmasına yönelik politikaya odaklandılar.

İkinci olarak, Avrupa ülkeleri Suriyeli mültecilerin korunması konusundaki uluslararası sözleşmelere ve AB çatısı altında yapılan düzenlemelere aykırı davrandıkları için başarısız olmuşlardır. Mülteci hakları ve genel olarak insan haklarının korunması konusunda dünyada öne çıkan ülkeler arasında sayılmakla övünen AB ülkeleri, Suriye kaynaklı mülteci dalgası karşısında yaşadıkları şok üzerine mültecilerin kabul edilip korunmasına değil, AB sınırlarından

uzak tutulmasına yönelik politikaya odaklandılar. Bu çerçevede AB'nin merkezinde yer alan Almanya, Fransa ve Avusturya gibi ülkelerin iki aşamalı bir koruma duvarı oluşturmaya çalıştıkları görülüyor. Duvarın birinci aşamasını AB üyesi olmayan Türkiye, Libya ve Mısır gibi ülkeler oluştururken ikinci aşamasını Yunanistan, Malta ve İtalya gibi güney Avrupa ülkeleri teşkil etmektedir. Bu çerçevede merkezi AB ülkeleri, Türkiye ve Libya gibi mülteci rotasının yoğunlaştığı ülkelerle bazı anlaşmalar imzalayarak bu ülkelerin, birtakım finansal ve siyasi destekler karşılığında mültecilerin Avrupa'ya geçişini engellemesini sağlamaya çalışmaktadır.

“

Ege'de botları batırılan mülteciler ve Türkiye-Yunanistan sınırında üzerlerine Yunan güvenlik güçlerince ateş açılan sığınmacı görüntülerinin oluşması ve mültecilerin her ne pahasına olursa olsun AB sınırlarından uzak tutulması politikasını aşırı ciddiye alan Frontex'in insanlık dışı eylemleri, Avrupa kamuoyunda da ciddi eleştiri almıştır.

”

Bu ilk duvarı geçmeyi başaran mültecilerin AB topraklarına adım attıkları Yunanistan, Malta ve İtalya gibi üye ülkelerde kayıt altına alınmalarını içeren Dublin Yönetmelikleri de mültecilerin merkezi Avrupa ülkelerine ulaşmalarını engellemeyi amaçlayan ikinci duvarı oluşturuyor. Ancak Suriyeli büyük

mülteci dalgası sırasında Dublin Yönetmeliklerinin de rafa kaldırıldığı ve bu duvarın da yıkıldığı görüldüğü için Almanya ve Fransa ağırlığı ilk duvarı güçlendirmeye vermiştir. Bu politika ise Ege'de botları batırılan mülteciler ve Türkiye-Yunanistan sınırında üzerlerine Yunan güvenlik güçlerince ateş açılan sığınmacı görüntülerinin oluşmasına yol açmıştır. Mültecilerin her ne pahasına olursa olsun AB sınırlarından uzak tutulması politikasını aşırı ciddiye alan Frontex'in insanlık dışı eylemleri Avrupa kamuoyunda da ciddi eleştiri almıştır.

AB'nin Suriyeli mülteciler konusundaki politikasının başarısız olmasına yol açan üçüncü husus ise Brüksel'in mültecileri Avrupa'dan

uzak tutmaya fazla odaklanıp bu sorunu kaynağında çözme konusunda neredeyse hiç adım atmasıdır. Suriye iç savaşının sona erdirilip mültecilerin geri dönmesi için uygun şartların oluşturulması konusunda AB ülkelerinin etkili bir politika izlediğini ifade etmek mümkün değildir. Aksine NATO müttefikleri olan ve Suriyeli mülteci yükünün büyük kısmını omuzlarında taşıyan Türkiye'yi, Rusya-İran-Esad ittifakının karşısında yalnız bırakan ve hatta bir taraftan da terör örgütü YPG/PKK'ya destek vererek Ankara'nın bu ittifak karşısında mücadelesini zorlaştıran AB ülkeleridir. En son 2020 başında İdlib'de yeni bir mülteci dalgasını önlemeye çalışırken Rusya ile savaşın eşliğine gelen Türkiye'ye destek vermektan imtina eden

Avrupa ülkelerinin, Suriyeli mülteci sorununun ortadan kaldırılmasına yönelik rasyonel bir politika izlediğinden bahsetmenin imkânı yoktur. Mülteci sorununun Suriye topraklarında çözüme kavuşturulması konusunda Ankara'nın güvenli bölge oluşturulması dâhil hiçbir önerisine destek vermeyen AB'nin, mülteci sorununa yönelik politikasını bu ülkeden kaçan milyonlarca sığınmacının Türkiye'de kalmasına odaklaması sorunun çözümüne değil büyümesine yönelik katkıdır. Brüksel'in Türkiye'ye söz verip de bir kısmını hâlâ göndermediği 6 milyar avroluk yardım da AB'nin Suriyeli mülteciler konusundaki ciddi hatalarını telafi etmeye yetmemektedir. Zira Türkiye'nin mültecileri Avrupa'ya gitmekten alıkoyarak AB'nin sırtından

aldığı yükün sadece finansal kısmını bu miktarın onlarca kat üzerindedir.

“
Dünyanın en zengin ülkeleri arasında yer alan Almanya, Fransa, Hollanda ve Belçika gibi ülkelerin 1 milyon kişi civarındaki bir mülteci dalgasını yönetme konusunda beceriksiz davranmaları bu ülkelerde ve bütün AB ülkelerinde mülteci karşıtı aşırı sağcı partilerin hızlı bir şekilde yükselmelerine hatta İtalya ve Avusturya gibi ülkelerde iktidar ortağı olmalarına yol açtı.

Son olarak, AB'nin Suriyeli mülteciler meselesinin Avrupa ülkelerinde iç siyaset malzemesi yapılmasını önleme konusunda da son derece başarısız olduğunu ifade etmek gerekir. Dünyanın en zengin ülkeleri arasında yer alan Almanya, Fransa, Hollanda ve Belçika gibi ülkelerin 1 milyon kişi civarındaki bir mülteci dalgasını yönetme konusunda beceriksiz davranmaları bu ülkelerde ve bütün AB ülkelerinde mülteci karşıtı aşırı sağcı partilerin hızlı bir şekilde yükselmelerine hatta İtalya ve Avusturya gibi ülkelerde iktidar ortağı olmalarına yol açtı. Başka ülkelere insan hakları, mülteci hakları konularında ders vermeye alışmış AB ülkelerinin, kendi halklarına mülteciler için uluslararası hukukun gerekleri doğrultusunda yapılması gerekeni anlatma konusunda acziyet yaşamaları ve çoğu zaman aşırı sağcı partilerin söylemlerine yönelerek kendi tabanlarını kaybetmemeye çalışmaları ibretlik bir manzara ortaya çıkarmıştır. 2015'teki mülteci dalgası sırasında Avrupa'ya ulaşmayı başarmış Suriyeli mültecilerin çoğunun iltica başvuruları kabul edilmeyip önemli bir kısmı geri gönderilmelerine rağmen Avrupa'da giderek büyüyen mülteci ve yabancı düşmanlığının buradaki siyasal sistemi derinden sarstığı, merkez partiler erirken marjinal partilerin yükseldiği görüldü. Kovid-19 salgını nedeniyle merkezî otoritenin güçlenmesine duyulan ihtiyaç bu trendi kısmen tersine çevirse de mülteci sorununa kalıcı bir çözüm bulma konusunda başarısız olan AB siyasetini salgın sonrasında daha zor günler beklemektedir. ■